

horaž. váp., 37e. Volyň. Předšum., 37f. Strak. váp., 37h. Prach. Předšum. (Čichtice), 37l. Českokr. Předšum. (Český Krumlov, lit.), 37n. Kapl. mezih. (Blansko u Kaplice), 38. Bud. pán. (Bavorov; Radčice; Sviněnice), 39. Třeboň. pán. (Soběslav; Vlkov), 41. Stř. Povlt., 42a. Sedlč.-milev. pah. (Milevsko), 46b. Kaň. Labe (Děčín), 51. Polom. hory (Korce), 52. Ral.-bez. tab. (Bělá pod Bezdězem), 53a. Českolip. kotl. (Zákupy), 55. Čes. ráj (Kacanovy; Sedmihorky), 60. Orl. opuky (Častolovice), 61. Dol. Poorl. (Albrechtice nad Orlicí; Týniště nad Orlicí), 64a. Průh. ploš. (Průhonice), 64b. Jevan. ploš. (Štířín), 64c. Černokost. perm (Klučov; Přistoupim), 65. Kutnoh. pah. (Malešov – Kutná Hora; Nová Lhota), 67. Českomor. vrch. (při hranici s fyt. o. 68), 68. Mor. podh. Vysoč., 69a. Železnoh. podh. (Horušice; Konopáč), 71a. Bouz. pah. (Vranová), 74a. Vidn.-osobl. pah. (Osoblaha), 83. Ostr. pán. (Český Těšín), 84a. Besk. podh. (Konská).

Celkové rozšíření: Jižní a stř. Evropa od Pyrenejského poloostrova a Francie přes Itálii, Německo, Balkán, Ukrajinu do j. Ruska, v jz. Asii z Malé Asie na Kypr, do

Sýrie, Íránu a Afghánistánu; v sz. Africe Maroko, Alžírsko a Tunis. Zavlčen do Severní Ameriky (na východě znám již v r. 1896, na západě až v r. 1938), Jižní Ameriky (Buenos Aires v r. 1977), Austrálie a na Tasmánii (od r. 1917). Vyskytuje se od nížin až po vysokohorí, např. v Afghánistánu až do výše 3600 m. Vzhledem k nejasnostem v taxonomickém vymezení druhu (agamický komplex někdy chápán jako jeden druh, někdy dokonce členěn až v 8 samostatných druhů) je zvl. v hranice stále nejistá (podle ruských autorů končí na řece Volze a nepokračuje na Sibiř, do Kazachstánu a pohoří Střední Asie). – Mapy: McVEAN 1966:346; JÄGER in BUHL, KNAPP et MEUSEL *Hercynia* 11:129, 1974; HANF *Ackerunkräuter Europas*, p. 253, 1990; MEUSEL et al. 1992:543.

Význam: V Austrálii a v z. státech USA dnes nebezpečný plevel, zvl. v obilních polích. Průměrná rychlost šíření v Austrálii byla vypočítána na 24 km za rok.

7. *Willemetia* NECKER – pleška *)

Willemetia NECKER *Willemetia* 1, 1777–1778. – Syn.: *Calycocorsus* F. W. SCHMIDT *Samml. Phys. Aufsätze Böhm. Naturgesch.* 1:271, 1791, nom. illeg. – *Peltidium* ZOLLIKOFER *Naturwiss. Anz. Allg. Schweiz. Ges. Gesamten Naturwiss.* 4:13, 1820, nom. illeg. – *Zollikoferia* NEES in BLUFF et FINGERHUT *Comp. Fl. German.* 2:305, 1825, nom. illeg. – *Barkhausia* sensu SPRENG. *Syst. Veg.* 3:652, 1826, p. p., non Moench 1794.

Lit.: KIRSCHNEROVÁ L. (1986): Dva sporné sběry plešky stopkaté (*Calycocorsus stipitatus*). *Zpr. Čs. Bot. Společ.* 21:56–58. – KIRSCHNEROVÁ L. et KIRSCHNER J. (1996): A nomenclatural and taxonomic account of *Willemetia* (Compositae, Lactuceae, Crepidinae). *Taxon* 45:627–630.

Vytrvalé byliny s plazivým až vertikálním oddenkem a s oděním z odstálých, šedých až černých, štětinovitých žláznatých chlupů a z přitisklých, bělavých, pavučinatých až hvězdovitých chlupů (nejhustěji na zákrovech a pod nimi). Lodyha přímá, ± bezlistá, v hor. 1/3 chudě větvená, vz. nevětvená. Listy v přízemní růžici, sivě zelené, tenké. Úbory 1,5–4,5 cm v průměru, v počtu 1–5, jednotlivé na konci lodyhy nebo větví; zákrov šir. obráceně kuželovitý až polokulovitý, dvouřadý, vnější zákrovní listeny přitisklé až přímo odstálé, obvykle z 1/5–1/3 délky vnitřních; lůžko úboru ± ploché až mírně vypouklé, lysé, bez plevok. Květy jazykovité, oboupohlavné, s ligulou žlutou. Nažky ± kuželovité, podélně rýhované, velmi drobnými šupinkami jemně drsné, na vrcholu s vroubkovaným límečkem tvořeným 5 šupinami, náhle zúžené do ± lámavého zobánku ca 0,10–0,25 mm tlustého; chmýr bílý, z četných drsných paprsků. – Dva druhy, jeden v kavkazsko-kaspické oblasti (*Willemetia tuberosa* DC.), druhý převážně v Alpách a přilehlých oblastech, ve v. a centrálních Pyrenejích a z. části Balkánského poloostrova. – Entomogam. Alogam. Anemochor.

Poznámka: Rod *Willemetia* je příbuzný rodu *Chondrilla*, od kterého se odlišuje zejména charakterem oděni s černými žláznatými a bělavými vlnatými chlupy v hor. 1/2 lodyhy a na zákrovech. Blízkost, možná i totožnost těchto dvou rodů ukazují i výsledky molekulárních studií (in litt.).

1. *Willemetia stipitata* (JACQ.) DALLA TORRE – pleška stopkatá Tab. 87/1

Willemetia stipitata (JACQUIN) DALLA TORRE in SONKLAR et al. *Anleit. Wiss. Beob. Alpenreisen* 2:257, 1882 (et separ. DALLA TORRE *Anleit. Beob. Bestimm. Alpenpfl.* [143], 1882). – Syn.: *Hieracium stipitatum* JACQ. *Fl. Austriac.* 3:51, 1775. – *Willemetia hieracioides* NECKER *Willemetia* 2, 1777–1778, nom. illeg. – *Calycocorsus hieracioides* F. W. SCHMIDT *Samml. Phys. Aufsätze Böhm. Naturgesch.* 1:271, 1791, nom. illeg. – *Crepis apargioides* WILLD. *Sp. Pl.* 3:1594, 1803, nom. illeg. – *C. apargia* PERS. *Syn. Pl.* 2:375, 1807, nom. illeg. –

Peltidium apargioides ZOLLIKOFER *Naturwiss. Anz. Allg. Schweiz. Ges. Gesamten Naturwiss.* 4:13, 1820, nom. illeg. – *Zollikoferia hieracioides* NEES in BLUFF et FINGERHUT *Comp. Fl. German.* 2:305, 1825, nom. illeg. – *Z. peltidium* GAUDIN *Fl. Helv.* 5:143, 1829, nom. illeg. – *Willemetia apargioides* REICHENB. *Fl. German. Excurs.* 269, 1831–1832, nom. illeg. – *Chondrilla stipitata* (JACQ.) SCHULTZ BIP. *Linnaea* 15:553, 1841. – *Taraxacum stipitatum* (JACQ.) SCHULTZ BIP. *Cichoriaceothesca*, [sched.] no. 76, ca 1850. – *Crepis sumavensis* MALOCH *Rostl. Útvary Spol. Suš. Okr.*, 56, 1936, nom. inval. – *Calycocorsus stipitatus* (JACQ.) RAUSCHERT *Feddes Repert.* 73:225, 1966.

*) Zpracovala L. Kirschnerová

Exsikáty: TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 924. – Extra fines: Fl. Exs. Bavar., no 842. – Fl. Exs. Carniol., no 590. – Fl. Ital. Exs., no 1793. – HAYEK Fl. Stir. Exs., no 97. – REICHENBACH Fl. Germ. Exs., no 1161. – SCHULTZ Herb. Norm., no 890. – SCHULTZ Bip. Cichoriaceothesca, no 76.

Vytrvalé byliny s oddenkem nevětveným, nebo vz. chudě větveným, 4–7 mm tlustým, 4–8 cm dl., válcovitým, uťatým, zpravidla šikmo až vodorovně rostoucím, hnědým, s vláskovitými kořeny. Lodyha (20–)30–50(–80) cm dl., v hor. 1/3–1/2 zpravidla chudě větvená, nevýrazně rýhovaná, dutá, s dlouhými černými žláznatými a kratšími nežláznatými bělavými chlupy nejhustějšími pod úbory, směrem dolů hustota odění pozvolna řídne, při bázi lodyha lysá, zpravidla v dol. 1/2 s jedním (vz. 2) listy. Listy přízemní růžice řapíkaté, někdy téměř přisedlé, s čepelí podlouhle obvejčitou, v křídlatý řapík znenáhla zúženou, vnější obvykle širší a zaokrouhlené, vnitřní nezřídka užší, podlouhle kopinaté až kopinaté, špičaté nebo zašpičatělé, oddáleně zubaté, ± lysé, tenké, svrchu svěže zelené, na rubu sivě zelené; lodyžní list přisedlý nebo krátce řapíkatý, kopinatý, zašpičatělý, celokrajný nebo jemně zubatý, po obou stranách i okrajích ± hustě oděný (podobně jako lodyha), jinak podobný listům přízemní růžice. Úbory 3,0–4,5 cm v průměru, v počtu (1)2–3(–5), vz. více, skládající chudě řídké květenství (latu), vždy po jednom úboru na konci nečetných větví, pod každým větvením 1 čárkovitý po obou stranách hustěji než lodyha oděný listen, listeny směrem k vrcholu květenství nápadně se zmenšující; zákrov nevýrazně dvouřadý, černozeleň, hustě pokrytý dlouhými černými žláznatými a kratšími nežláznatými bělavými chlupy, vnější zákrovní listeny v počtu (3–)5–7, nestejně dlouhé, kopinaté šídlovité, nanejvýš zděli 1/3 vnitřních, vnitřní v počtu 10–14, čárkovitě kopinaté, 8–12 mm dl., 1,5–2,0 mm šir., tupě zašpičatělé, s úzkým bělavým suchomázdřitým lemlem. Květy jazykovité, ve 3–4 řadách, s korunní trubkou chlupatou, v ústí bez brvy, u okrajových květů z 1/2 délky liguly; ligula čistě žlutá, na vrcholu s 5 zoubky, u okrajových květů 2× delší než vnitřní zákrovní listeny. Nažky 3,5–4,0 mm dl., bledě či žlutavě hnědé, rýhované. VI–VIII. Hkf.

2n = 10 (ČR: 88d. Boub.-stož. hor.)

Variabilita: Druh se rozpadá na dva poddruhy, z nichž v ČR roste pouze subsp. *stipitata*, která se liší od subsp. *albanica* (KÜMMERLE et JAV.) KIRSCHNEROVÁ zejména oděním lodyhy; u subsp. *albanica* je husté odění pouze v nejvyšší části lodyhy, zatímco u nominálního poddruhu odění sestupuje až zpravidla do 1/2 lodyhy.

Ekologie a cenologie: Rašelinné nízkostébelné louky, obvykle s dobře vyvinutým

mechovým patrem, rašelinná svahová prameniště a potoční nivy, v horských polohách též vlhké lesní světliny, ale i příkopy a mírně narušená zamokřená místa podél komunikací. Na půdách zamokřených, živinami chudých, slabě kyselých až kyselých, na silikátových horninách. Zejména ve společenstvech svazů *Caricion fuscae* (zvl. v asociaci *Willemetio-Caricetum paniceae* MORAVEC 1965) a *Sphagno recurvi-Caricion canescentis*, řidčeji *Calthion*.

Rozšíření v ČR: Pouze v j. a jz. části Čech, vz. na jz. Moravě a ve Žďárských vrších; hojně v oreofytiku, řidčeji ve vyšších polohách mezofytika. Těžiště rozšíření je ve stupni montánním a submontánním, ve stupni kolinním zřídka (min.: Třeboň, jz. od rybníka Svět, 420 m; max.: Šumava, Plechý, 1300 m). Naším územím probíhá s. hranice celkového rozšíření. Nejsevernější dosud existující lokalita je u Račina ve Žďárských vrších. Výskyt zaznamenaný r. 1946 v okolí osady Bílý Kříž v Moravskoslezských Beskydech je pravděpodobně druhotný a dnes snad zaniklý. § Δ – Mapy: KLAŠTERSKÝ Sborn. Nár. Mus. Praha, ser. B, 17:156, 1961; AČSSR 1966:22, map. 3.

M: 26. Čes. les (Černá Řeka – Capartice; Pec pod Čerchovem; Čerchovský les u České Kubice), 31a. Plz. pah. vl. (Domažličky), 34. Plán. hřeb. (roztr. až vz.), 36a. Blat. (Kadov, les Mýto), 36b. Horaž. (Bohov u Černiče), 37a. Hor. Poot., 37b. Suš.-horaž. váp. (Velká Chmelná; údolí Opoleneckého potoka u Kašperských Hor), 37c. Nezd. váp. (Soběšice; Ostružno), 37e. Volyň. Předšum. (dříve často, dnes vz.), 37g. Libín. Předšum. (Libín), 37h. Prach. Předšum. (Husinec; Chlístov; Řepešín), 37i. Chvalš. Předšum. (Březovík; údolí Hůreckého potoka u Hodňova; Lhenice; Horní Planá), 37j. Blan. les (Brloh; Smědeček; Horní Chraštany; České Chalupy), 37k. Křem. had. (vrch Bulový u Rojšína; Chmelná u Křemže), 37l. Českokr. Předšum. (ojediněle), 37m. Vyšeb. (Hodoň u Loučovic; Kleštín; Dolní Jílovice), 37n. Kapl. mezih. (roztr.), 37o. Kaň. Malše (Hastrman u Doudleb; Chodeč u Velešína), 37p. Novohr. podh., 37q. Soběn. vrch., 39. Třeboň. pán. (Ohrazení; Jílovice; rybník Handlíř u Olešnice; u rybníka Závistivý u Pístiny; u rybníka Svět u Třeboně), 67. Českomor. vrch. (Markvarec; Vitíněves; Křížový vrch u Hůrek; Kostelní Radouň). – O: 88. Šum. (ve fyt. p. a. b. často, jinde roztr.), 89. Novohr. hory (často), 90. Jihl. vrchy (Praskolesy; Horní Bolikov; údolí Červeného potoka u Klenové; Rácov), 91. Žďár. vrchy (Dlouhá louka u Račina), 99. Mor.-slez. Besk. (Bílý Kříž, druhotně, dnes †).

Herbářové doklady z Krkonoš (SITENSKÝ 1880 PR) a z Krušných hor (Klínovec, DOMIN 1914 PRC) vznikly chybou při etiketování. Mýlný je též starý Schmidtův literární údaj z r. 1791 („Neudorf“ u Liberce).

Celkové rozšíření: Těžiště rozšíření subsp. *stipitata* leží ve stř. Evropě, areál tvoří Alpy s předhořmi a přilehlá část Českého masivu, izolované lokality jsou ve v. a centrálních Pyrenejích; areál subsp. *albanica* je omezený na Balkánský poloostrov; Makedonie, Albánie a s. Řecko. – Mapy: MEUSEL et al. 1992:544 (pouze stř. Evropa a Pyreneje).

Tab. 87: 1 *Willemetia stipitata*, 1a – nažka. – 2 *Chondrilla juncea*, horní část lodyhy s latou, 2a – báze lodyhy s přizemní růžicí listů a kořeny, 2b – nažka.

504 *Prenanthes / Chondrilla*

